

รู้โลกๆ

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์พระ วันที่ ๕ กันยายน ๒๕๕๗

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรม ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราบวชมา เราบวชมา เห็นใหม่ เราหนีโลกมา โลกมันเร่าร้อนอย่างนั้น เรารู้จักคนแต่เราไม่รู้จิตใจของคน เห็นหน้าของคน เห็นหน้าตาเขาแต่ไม่รู้จักความรู้สึกนึกคิดของเขา ความรู้สึกนึกคิดของเขา เห็นใหม่ เราอยากศึกษา ถ้าเราอยากศึกษานี้ ถ้าเราอรบรู้ เราศึกษา เราทำทันกันหมด เราทำสิ่งใดเราก็ไม่เป็นเหยื่อ แต่ในใจของเรา เรายังไม่รู้เท่าทันมันเลย แล้วเราจะไปรู้เท่าทันใจของคนอื่นได้ยังไง

ไอนั้นเรื่องจิตวิทยานะ นี่สังคมจิตวิทยา เวลาเขามีของเขา เขาเข้าใจของเขา การศึกษาของเขา เขาศึกษามาเพื่อมวลชน การควบคุมมวลชน การทำมีอบนี้เรื่องของการเมือง แต่มนุษย์เป็นสัตว์การเมือง เราก็เป็นสัตว์ตัวหนึ่งเหมือนกัน สัตตะผู้ซ่อง เราก็ผู้ซ่องกับวิญญะ ผู้ซ่องกับวิญญะ เราได้สร้างบุญกุศลของเรามาได้เกิดมาเป็นมนุษย์ เห็นใหม่ เราได้มาบวชพระ บวชพระ เห็นใหม่ บวชพระเป็นนักพรต นักพรตไม่มีสมบัติเทียบหน้าเทียบตากับโลกเขา แต่นักพรตเห็นใหม่ นักพรตทั่วไปเขายังสะสมทรัพย์ของเขา เพื่อจะเทียบหน้าเทียบตาของเขา ไปไหนจะต้องเทียบหน้าเทียบตาเขา อันนั้นมันเป็นเรื่องของโลก

หลวงตาท่านพูดนะ ท่านสะท้อนใจมาก อู๊ย หัวโล้นๆ ยังมีเครื่องยนต์กลไกไปแข่งกับชาวบ้านเขา ชาวบ้านเขาหัวดำๆ เขาหาอยู่หากิน ท่านสังเวชมากนะ ท่านสังเวชถึงพระที่ว่าอยากแสดงอำนาจบาตรใหญ่ให้เท่าทันกับโลกเขา ให้โลกเขายอมรับ โลกเขายอมรับได้ยังไง โลกเขา

ยังแข่งขันกันเพื่อการยอมรับ เพื่อจะเป็นหัวหน้าสัตว์ เขาอยากเป็นหัวหน้าฝูง เราสละมาแล้ว เราสละจากโลกมา เห็นไหม เพราะเราเห็นแล้วว่าทางโลกมันเร่าร้อน มันเร่าร้อน เห็นไหม นี่โลกธรรม ๘

เราจะหาความร่มเย็นเป็นสุขของเรา เราบวชมาเป็นพระ เวลาเรามาบวชพระ บวชพระเพื่อมาชำระล้างกิเลสในหัวใจของเรา พอบวชขึ้นมาว่าบวชมาแล้วมันจะชุ่มเย็นๆ มันกลับยิ่งเร่าร้อนใหญ่ มันยิ่งร้อนเข้าไปอีก เห็นไหม เวลาคนจะสึกขาลาเพศไป เขาบอกร้อนผ้าเหลืองๆ อยู่ไม่ได้ หมคบุญๆ สึกไป เวลาเราบวชมาแล้วๆ กิเลสมันโดนกำจัดไป บวชแล้วกิเลสมันโดนจีดวงล้อมมัน ึง เห็นไหม มีศีลมีข้อวัตรปฏิบัติขึ้นมา มันมีศีลขึ้นมา กิเลสมันเร่าร้อน

ถ้ากิเลสมันเร่าร้อน เร่าร้อนตบะธรรมก็แผดเผามันสิ เรามีศีล สมาธิ ปัญญา เราจะประพฤติปฏิบัติของเราขึ้นมาเพื่อให้หัวใจร่มเย็นเป็นสุขเข้ามา ถ้าหัวใจร่มเย็นเป็นสุขเข้ามา เห็นไหม มันก็จะร่มเย็นเป็นสุขเข้ามา มันก็จะไม่เร่าร้อนแล้ว เพราะมันมีธรรมโอสธ มีธรรมะเป็นที่ชุ่มชื้น เห็นไหม มีความสุขมีความสงบระงับเข้ามา มันก็มีความสุข

เราบวชมาเพื่อแบบนี้ เราไม่ได้บวชมาแบบโลกเขา บวชขึ้นมาแล้วหาสถานะ เห็นไหม จะหาสถานะทางสังคม จะหาสถานะทางทรัพย์สินเพื่อไปเทียมหน้าเทียมตาเขา ไปไหนต้องโอ้อ่าๆ โอ้ย หลวงตาท่านพูดอย่างนี้ในเทศน์ของท่าน ท่านสังเวชนะ ทำไมมาเหยียบย่ำธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เต็มไม้เต็มมืออย่างนี้ ทำไมเหยียบย่ำได้ขนาดนี้ แล้วเอากิเลสมาเหยียบย่ำธรรมะแล้วจะไปเชิดหน้าชูตาเท่ากับเขา จะเอาเชิดหน้าชูตาไปกับโลกเขา จะเอาศักยภาพ เอาเรื่อง โลกธรรมไปแข่งขันกับโลกเขา มันจะทำลายศาสนาได้ขนาดนี้

เวลาท่านสังเวชของท่าน เวลาท่านสังเวชของท่านนะ เราจะไปแข่งขันอะไรกับเขา เพราะเราสละมาแล้ว เราทิ้งมาแล้ว นั่นมันเรื่องของโลกมันไม่ใช่เรื่องของธรรม ถ้าเรื่องของธรรมเห็นไหม เราเป็นผู้มักน้อยเป็นผู้สันโดษ เราเป็นนักพรต เรามีผ้าสามผืน เรามีศีล มีสมาธิ เป็นอหังการสมบัติ เรามีคุณธรรมในหัวใจของเราเป็นอหังการสมบัติ เราแสวงหาสิ่งนี้เป็นที่พึ่งอาศัย เราเป็นนักบวชด้วยกัน เราจะยอมรับนะ ยอมรับพระที่ทำได้จริง

เวลาเราเคารพธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราเคารพธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้เอาวุโส กันเด เห็นใหม่ ถ้าเราเอาวุโสน้อยกว่าเราต้องกราบ ต้องเคารพบูชาเพราะว่าท่านบวชมาก่อน ท่านเป็นพี่ เราเป็นน้อง ก็ว่ากันไปตามธรรมวินัย นี้ธรรมวินัยนะ แต่เวลาธรรมของหลวงตาท่านพูดเห็นใหม่ ถ้า ๑๐๐ พรรษา ๒๐๐ พรรษาก็แล้วแต่ ถ้าไม่มีคุณธรรม ถ้าสามเณรน้อยมันมีคุณธรรมเห็นใหม่ เรายังชื่นใจกับสามเณรน้อย

บวชมาเมื่อวานนี้ ถ้าสำเร็จ สามเณรน้อยอายุ ๗ ขวบเป็นพระอรหันต์ เรากราบไหว้ นี้ธรรมวินัยบอกกราบไม่ได้ เรากราบเณรไม่ได้ กราบสิ่งใดไม่ได้ แต่เรากราบคุณธรรม นี้ก็เหมือนกัน เราเป็นพระเป็นเจ้ากันเห็นใหม่ เราบวชมาที่เราเคารพกันด้วยคุณธรรมในหัวใจใจ ถ้ามันมีคุณธรรมจริง เห็นใหม่ ผู้รู้ ผู้รู้ถ้ามันรู้จริงของมัน ถ้ามันรู้ไม่จริงมันแสดงเจตนา เจตนามันแสดงออก เจตนามันแสดง มันถึงต้องมีธรรมวินัยมีข้อวัตรเป็นรั้วกันไว้

ถ้ารู้ไม่จริง รู้ไม่จริงมันสงสัย คนเราสงสัย คนสงสัยทำอะไรมันจะจริงจั่งได้อย่างไร คนสงสัยทำอะไรมันระแวง ทำอะไรแล้วนี่มันละล้าละลัง มันทำไม่ได้ความเต็มใจ แต่ความมั่นใจ ถ้ามันใจมันทำของมันเห็นใหม่ ถ้ารู้จริง รู้จริงมันจะรู้ที่ไหน สังคมที่จิตวิทยาของเขา จิตวิทยา มวลชนของเขา เขาควบคุมมวลชนของเขา นั่นการศึกษาทางโลกเขา เขาอาศัยมวลชนนั้นเป็นเครื่องมือ อาศัยมวลชนนั้นเป็นฐานกำลังของเขา

แต่ของเรามันไม่ใช่ เราไม่ใช่ นี่มันฐานของกิเลสใจ ฐานมวลชนก็ฐานของกิเลส กิเลสมันก็ขับไสอยู่ในนี้ กิเลสมันก็เฟื่องฟูในใจเรานี้ กิเลสมันก็ทำให้อารมณ์เรารูบรวบอยู่ที่นี่ จิตดวงหนึ่งเวียนตายเวียนเกิดในวัฏฏะ ภพชาติแต่ละภพชาติก็เก็บซากศพไว้มันล้นโลก แล้วจิตดวงหนึ่งเวลา กิเลสมันเฟื่องฟูขึ้นมาเห็นใหม่ กิเลสมันฟูมาในหัวใจ มันชักนำเราไป จะไปแข่งขันกับเขาใจ จะทำอะไรก็จะเทียบกับโลก จะไปแข่งขันกับโลก แล้วมันจะไปแข่งขันกับมันทำไม

เรามีสติปัญญายับยั้งในหัวใจของเรานี้ มันจะมีสติปัญญายับยั้งๆ ยับยั้งกิเลสที่มันเฟื่องฟูใจ ถ้าเรามีคำบริกรรม มีปัญญาอบรมสมาธิเห็นใหม่ นี่เขาคุมมวลชนเพื่อประโยชน์ฐานกำลังของเขา เราคุมหัวใจของเราใจ เราจะอ่านหัวใจของคน เราต้องอ่านหัวใจของเราให้ได้ก่อนสิ ถ้า

เราอ่านหัวใจของเราได้ เราจะเข้าใจหัวใจของคนหมดเลย เขาพูดทำไม เขามีปรารถนาอะไรเขา ถึงทำอย่างนั้นออกมา แล้วทำออกมาแล้วทำไมเขาไม่ทำเพื่อตัวเขา ทำไมเขาต้องมาชักนำเราไป ด้วยละ ชักนำเราไปทำไม ชักนำเราไปเป็นฐานของเขา ชักนำเราไปเพื่อผลประโยชน์ของเขา ทำไมเราต้องไปเป็นประโยชน์ของเขาละ

เพราะเราบวชมา อุตตา หิ อุตตโน นาโถ คนเป็นที่พึ่งแห่งตนไง เราหาครูหาอาจารย์ไป หาครูบาอาจารย์ที่จิตใจท่านเป็นธรรม ท่านมีคุณธรรม เราลงตรงนี้ไง เราลงตรงนี้ ท่านมีคุณธรรม คนที่มีคุณธรรมจะเห็นแก่ตัวได้อย่างไร เพราะอะไร มันไม่มีตัวตน แม้แต่ตัวตนเรายังทำลายแล้ว ค้นหาเข้ามาที่ใจเรา กิเลสมันจะอยู่ได้อย่างไร มันไม่มีที่อยู่มัน มันกลิ้งตกไปหมด กิเลสที่มันเป็นมวลชน กิเลสที่มันเป็นมวลชนของกิเลสที่มันเฟื่องฟูขึ้นมาในใจ มันตั้งอยู่บนใจนี้ไม่ได้ ถ้ามันตั้งอยู่บนใจนี้ไม่ได้แล้วมันต้องการให้ใครยอมรับละ มันต้องการให้ใครมายอมรับใจดวงนี้ มันไม่ต้องการ มันไม่ต้องการหรอก

ท่านมีคุณสมบัติอย่างนั้น เห็นไหม ท่านมีคุณสมบัติอย่างนั้น นี่เขาลงกันตรงนี้ไง เขาลงตรงนี้เพราะอะไร เพราะมันไว้ใจได้ ในเมื่อท่านยังเข้าใจใจของท่านเห็นไหม กิเลสมันตั้งอยู่บนใจดวงนั้นไม่ได้ กิเลสไม่มีภวสวะ ไม่มีที่อยู่อาศัย นี่ผู้รู้จริงเขาเป็นอย่างนั้น ถ้าเขาเป็นอย่างนั้น เขาทำสิ่งใดเขาทำด้วยความรอบคอบไป สิ่งใดที่จะเกิดขึ้นถ้ามีผลกระทบท่านยังพูดกันไม่ได้ท่านก็เก็บไว้ก่อน เห็นไหม นี่ควบคุมสถานการณ์ให้มันผ่านไป ถ้ามันผ่านไปแล้วนี่ สิ่งที่มันผ่านไป แล้วไปบอกกันตอนนั้นเพราะอะไร เพราะไปบอกกันในหน่วยงาน ไปบอกกันขณะที่มวลชนกำลังบ้าคลั่ง มันบอกไม่ได้ ยิ่งบอกมันยิ่งฮือ ยิ่งบอกยิ่งคุมเกมไม่ได้ มันยิ่งขยายผลไปมหาศาล

นี่ท่านไม่บอกเห็นไหม นี่ผู้รู้จริง คนรู้จริงเขารู้ของเขา กาลเทศะมันต้องมีของเขา แล้วมันเป็นความรู้จริง ถ้ารู้ไม่จริงก็มีข้อวัตรเป็นการตรวจสอบ ข้อวัตรธรรมวินัยเป็นการตรวจสอบนะ เวลาหลวงตาท่านพูดนะ เวลากล้าหาญก็ต้องกล้าหาญในธรรมวินัย ต้องกล้าหาญแต่อยู่ในขอบเขตของธรรมวินัย ไม่ใช่กล้าหาญด้วยกิเลสไป พอกิเลสมันกล้าหาญก็คิดว่าฉันกล้าหาญ ฉันทำถูกต้องจึงามขึ้นไป

เวลาในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ อนิยต ๒ ถ้าทำสิ่งใดที่มันเป็นที่
ที่สงสัย ลับลับตาเป็นความสงสัยของสังคม เป็นความสงสัยของผู้กระทำ ถ้าผู้ที่เชื่อถือได้เวลา
มีปัญหาขึ้นมา เพราะเป็นนางวิสาขาไปเห็นเอง พอนางวิสาขาไปเห็นเองไปฟ้ององค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตั้งอนิยต ๒ ขึ้นมา ท่านก็บอกว่า ถ้าผู้ที่
เชื่อถือได้คือนางวิสาขาเป็นพระโศดาบัน พระโศดาบันไม่สัลลพตปรามาส ไม่ลูบไม่คลำ ไม่มี
ลำเอียง

ถ้าผู้ที่น่าเชื่อถือได้ ปรับอบัติอย่างไรให้เป็นอย่างนั้น ผู้ที่น่าเชื่อถือได้ แล้วผู้ที่น่าเชื่อถือ
ได้เห็นใหม่ ก็ตั้งแต่นางวิสาขาขึ้นไป แล้วเวลามีปัญหาขึ้นมา เวลาภิกษุณีท้อง ภิกษุณีท้องขึ้นมา
เป็นสาวกของเทวทัต เวลาท้องขึ้นมาไปรายงานเทวทัต เทวทัตก็ให้สึก แต่เขาตั้งใจบวช เขาไม่
ยอม เขาไปฟ้ององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเลยตั้ง
คณะกรรมการขึ้นมา ให้นางวิสาขาเป็นประธาน นางวิสาขาเป็นผู้หญิงด้วยกัน ภิกษุณีขึ้นไปเห็น
ใหม่ ก็ไปตรวจสอบ

ตรวจสอบแล้วมันท้องก่อนบวช นี่มันถูกต้องมาหมด องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
รู้อยู่แล้ว แต่ในเมื่อสิ่งที่เป็นข้อเท็จจริงมันยังไม่ได้ระบุดขึ้นมา ตัดสินลงไปมันก็เป็นการ
ลำเอียง เป็นการเข้าข้าง เป็นการว่าพูดไปโดยไม่มีเหตุผล เห็นใหม่ ตั้งคณะกรรมการขึ้นมาแล้ว
เอาผู้ที่น่าเชื่อถือคือนางวิสาขา นางวิสาขาเป็นผู้ไปตรวจสอบ พอไปตรวจสอบขึ้นมามันเป็น
ความจริงขึ้นมา ก็เลยบอกว่าไม่ต้องสึก ไม่ต้องสึกเห็นใหม่ ภิกษุณีก็คลอดออกมา แล้วก็เลี้ยงดู
กันมา บวชไปเป็นพระอรหันต์หมดเลย

นี่เห็นใหม่ นี่พูดถึงว่าถ้ามันเป็นความจริง ถ้ารู้จริงมันเป็นความจริงมาต่อ ถ้าเรายังไม่จริง
ทำสิ่งใดมันต้องมีข้อวัตร มันต้องมีกรรมวินัยเป็นเครื่องตรวจสอบ ตรวจสอบแล้วเป็นความจริง
ขึ้นมา ถ้าเป็นตามจริง กล่าวหาญ ต้องกล่าวหาญในกรรมวินัย อย่ากล่าวหาญโดยคิดว่าเราทำถูกต้องๆ

เวลาคราวจำเป็น ในสมัยพุทธกาลนะ เวลาอัศจรรย์ขาดแคลน องค์สมเด็จพระสัมมาสัม
พุทธเจ้าบอกภิกษุชุดงค์ไปเห็นผลไม้ ถ้าอยากฉัน ไม่มีใครประเคน ให้หยิบมาแล้วถือไป พอเห็น

คฤหัสถ์ให้วางลง แล้วให้เขาประเคนให้ เวลาอัศจรรย์ขาดแคลน พอถึงเวลาเข้ามาสมบุญแล้ว วินัยข้อนี้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายกเลิกเลย

เวลาเราไปเห็นไหม ให้บังสุกุลเอาถ้าไม่มีคนประเคน ถึงเวลามันจำเป็นขึ้นมา มันจำเป็น เวลาจำเป็นขึ้นมา วินัย เราทำโดยเจตนาที่บริสุทธิ์ มันแก้ไขสิ่งนั้นได้ ถ้ามันเจตนาที่มันดี ทำสิ่งใดมันไม่ขัดหูขัดตาคน แต่ถ้าพอพ้นช่วงเวลานั้นมา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ยกเลิกเอง แล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็พูดไว้ในธรรมวินัย ที่พระอานนท์บอก เห็นไหม ต่อไปอนาคตวินัยเล็กน้อยให้ยกเลิกก็ได้ วินัยเล็กน้อยที่เราจะเปลี่ยนแปลงได้

พระกัสสปะเป็นคนถามพระอรหันต์ ๕๐๐ องค์ขึ้นมา แบบว่าเล็กน้อยแค่นั้นว่าเล็กน้อย วินัยเล็กน้อยที่ว่าให้ยกเลิกได้ให้เปลี่ยนแปลงได้แค่นั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่าแค่นั้น พระอานนท์บอกว่าไม่ได้ถาม ไม่รู้แค่นั้นเล็กน้อย ถ้าไม่รู้ว่าจะเล็กน้อยก็เลยตั้งญัตติกันขึ้นมา บอกว่าสิ่งที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบัญญัติไว้แล้ว เกรวาท พระอรหันต์ ๕๐๐ องค์ที่ทำสังคายนา ให้ถือว่าเป็นธรรมวินัย แล้วตั้งญัตติขึ้นมาว่าไม่มีการแก้ไข ไม่กล่าวต่อ ไม่เพิ่มเติม และไม่ตัดทอน ให้มันอยู่อย่างนี้ แล้วเคารพบูชากันมา

พระอรหันต์ ๕๐๐ องค์เป็นผู้รู้จริงไหม สิ่งที่เราจริงนี้สังคายนาแล้วตั้งญัตติกันไว้มาตั้งญัตติคือลงเป็นข้อตกลงกันมา แล้วให้เราเชื่อมั่นกันมา แล้วถ้าเล็กน้อยตรงนี้จะแก้ไขกันๆ แล้วจะเอาพระอรหันต์ ๕๐๑ องค์ ๕๐๒ องค์ เอาที่ไหน เพราะเป็นการตั้งญัตติของพระอรหันต์ ๕๐๐ องค์ แล้วพวกเราที่ว่ามาเห็นกันอยู่ที่นี่ มันมีคุณธรรมแค่นั้น มันมีความจริงแค่นั้น ใจ รู้จริงรู้ไม่จริงใจ

ถ้ารู้จริง สิ่งนั้นมันเป็นธรรมวินัย เป็นศาสดา เราประพฤติกฎปฏิบัติมันก็อยู่ที่เจตนาของเรา อยู่ที่ความมุมานะของเรา อยู่ที่ความเข้มแข็งของเรา เราจะมีความเข้มแข็งมากน้อยแค่ไหน

ไหน เรามีอำนาจวาสนาบารมีแค่ไหน ถ้าอำนาจวาสนาบารมีของเรานั้นมั่นคง เราก็ประพฤติปฏิบัติของเรา เอาความจริงของเรา

ในความเป็นอยู่นะ เวลาคนความเป็นอยู่ เห็นใหม่ มันก็ต้องมีปัจจัยเครื่องอาศัย เวลากำเนิด ๔ กำเนิดในครรภ์ กำเนิดในไข่ กำเนิดในน้ำคร่ำ กำเนิดในโอปปาติกะ กำเนิดในภพชาติใดมีอาหารอย่างไร อาหาร ๔ ในวัฏฏะ สิ่งมีชีวิตต้องมีอาหาร มันยังต้องมีอาหารการดำรงชีวิต

ฉะนั้น สิ่งที่ว่าเราสร้างอำนาจวาสนาบารมีขึ้นมา เห็นใหม่ มนุษย์เขาก็ต้องมีอาหารของเขา มีปัจจัยเครื่องอาศัยของเขา เราจากมนุษย์มาบวชเป็นพระ พระมันต้องมีปัจจัย ๔ เหมือนกัน ถ้ามีปัจจัย ๔ เหมือนกัน แต่มีปัจจัย ๔ ในแบบสมณसारูป ถ้ามีปัจจัย ๔ ในแบบของสมณसारูป สมณसारูปเห็นใหม่ เรามีตรงไหน เวลาบวชมาแล้วก็เป็นวัดบ้าน วัดบ้านบวชมาแล้วอุปัชฌาย์อาจารย์ขึ้นมา ครูบาอาจารย์ขึ้นมาก็ให้ถือธูปขมุล แล้วแต่เราบวชเรียน แล้วเราจะปฏิบัติหรือว่าเราจะศึกษา ถ้าศึกษาก่อนมาแนวทางปฏิบัติเห็นใหม่ เราก็ไปแบ่งว่าวัดบ้านวัดป่า

วัดบ้านเขาก็อยู่กันด้วยสุขสมบูรณ์ของเขาเพราะมีคนอุปฐากอุปถัมภ์ วัดป่าต้องอยู่ไกลจากหมู่บ้าน ๕๐๐ ช่วงธนู นี่ถึงจะเรียกว่าวัดป่า วัดป่าต้องห่างจากหมู่บ้าน ห่างจากการที่คนจะมาอุปฐากอุปถัมภ์ คนที่จะมาดูแลส่งเสริม เพราะอะไร เพราะเราต้องการความสงบสงัดเห็นใหม่ เพราะเราถือตัว เราถือตัวว่าเราดีกว่าเขา เราเข้มแข็งกว่าเขา เรามีแรงปรารถนาว่าเราจะทำวิปัสสนาญาณ เราจะทำวิปัสสนา เราจะทำปฏิบัติของเราขึ้นมาให้เรามีคุณธรรมขึ้นมา เราอยากเป็นผู้รู้จริง รู้จริงเป็นจากปัจจัยตัดตั้ง จากสันตสิทธินิโงจากหัวใจคนที่รู้จริง รู้จริงเราถึงแสวงหาสถานที่สงบสงัดอย่างนี้ นี่สิ่งที่บอกเหตุว่าเราเป็นพระป่า

ถ้าพระป่าแล้วนี่เราก็ต้องมีสติปัญญาของเราดี เพราะเราเลือกอย่างนี้ เราต้องการอย่างนี้ ถ้าเราต้องการอย่างนี้ สิ่งใดที่กระทำไป กระทำไปแล้วถ้ายังไม่เป็นความจริง เราอย่า

ฝันทำไป เพราะสิ่งนั้น เพราะเราจะรู้ใจเขารู้ใจเราไง เวลาใจของเขาทุกคนก็มีหัวใจไข่มุข
 ทุกคนมีหัวใจก็มีความคิด ทุกคนเราจะมองคนอย่างไร เราจะมองว่าคนคนนี้มีศักยภาพ คน
 นี้เป็นคนที่มีปัญญา เรารู้ได้อย่างไรว่าคนทุกข์จนเจ็บใจเขาเป็นพระโพธิสัตว์ เขาเป็นผู้
 ปราบณาพื้นทุกข์ เขาเป็นผู้ปราบณาเป็นพระพุทธรเจ้า เรารู้ได้อย่างไรว่าสิ่งมีชีวิตที่เราเห็น
 อยู่ที่นี่เขามีคุณธรรมในใจมากน้อยแค่ไหน

เราจะมองจากสถานะของมนุษย์ไม่ได้ เราจะมองสถานะจากภายนอกไม่ได้ มันจะ
 มองสถานะจากภายใน เวลาหลวงปู่มั่นท่านอยู่หนองผือ เห็นไหม ยายกั้งๆ นะ เป็นคนชรา
 ภาพอยู่ที่หนองผือ เวลาเขาภาวนาเขาเห็นไปหมด เทวดา อินทร์ พรหม มาฟังธรรมหลวงปู่
 มั่น มาหาหลวงปู่มั่นเลยว่า เมื่อคืนนี้ใครมาหาบ้างๆ เขาเป็นคนบ้านนอกคอกนา เขาเป็นผู้
 เฒ่าผู้แก่ ทำไมเขามีคุณธรรมอย่างนั้น เวลาเขาพูดสิ่งใดมาหลวงปู่มั่นไม่เคยคัดค้านเลย มัน
 เป็นความจริงๆ ทั้งหมดเลย เราจะมองคนอย่างไร

เราจะมองว่าคนคนไหนเขามีปัญญาหรือไม่มีปัญญา คนคนไหนเขามีอำนาจวาสนา
 บารมี คนคนไหนเขาคิดเป็นเขาคิดไม่เป็น ถ้าเขาคิดเป็นเห็นไหม นั่นนะ ความเห็นว่าเราจะ
 รู้ใจของคนอื่น ถ้าเราจะรู้ใจของเขา เราจะรู้จักความรู้สึกของเขา เราจะต้องรู้จักความรู้สึก
 ของเราก่อน จากใจดวงหนึ่งสู่ใจดวงหนึ่ง ใจดวงหนึ่งไม่เคยพัฒนาการขึ้นมาเลย เราจะรู้ได้
 อย่งไรว่าการพัฒนาการของจิตแต่ละดวงมันจะพัฒนาขึ้นมาอย่างไร

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นไหม คุณติ เกิดมาเป็นเจ้าชายสิทธัตถะขึ้น
 มาแล้ว เวลาออกประพฤติปฏิบัติขึ้นมาไปศึกษากับเขามา ศึกษาทางโลกมามากขนาดไหน
 เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาตรัสรู้เองขึ้นมาโดยชอบ ตรัสรู้ขึ้นมาแล้วสวย
 วิมุตติสุข ระลึกถึงว่าจะเอาใครก่อน จะสอนใครก่อน จะสอนใครเห็นไหม เพราะมี
 คุณธรรมมีความจริงขึ้นมาแล้ว

จากใจดวงหนึ่ง ใจที่มีขอบ ใจที่มันกำลังแสวงหากันอยู่นี้ แสวงหาด้วยการตะครุบเงา ด้วยความที่ไม่มีความจริงขึ้นมา มันเป็นอย่างไรร เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปฏิบัติมา ๖ ปี ตะครุบมากับเขา แข่งขันมากับเขา ทำมากับเขา ไปศึกษากับผู้ที่มีความรู้มากกว่าก็ไปศึกษามาหมดแล้ว สิ่งที่ตะครุบเงาอยู่มันเป็นอย่างไร องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีประสบการณ์ ทั้งๆ ที่ในใจก็มีอำนาจวาสนาบารมีนะ

แล้วเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาปฏิบัติขึ้นมาตามความเป็นจริงขึ้นมา ความเป็นจริงขึ้นมามันทำขึ้นมาอย่างไร บุญเพนิวาसानุสติญาณ จตุปปาตญาณ อาสวกขยญาณ มันบอกหมดแล้วละ เพราะบุญเพนิวาसानุสติญาณก็อดีตที่มาไง สิ่งที่เราทำมาเห็นใหม่ คูสิ ตั้งแต่ ๖ ปีขึ้นไปเจ้าชายสิทธัตถะ จากเจ้าชายสิทธัตถะเป็นพระเวสสันดร มันขึ้นไป มันเห็นการพัฒนาการของใจของเราเห็นใหม่ แล้วถ้ามันไม่จบสิ้นไป คูสิมันวิวัฒนาการของมันไป จตุปปาตญาณมันไปเกิดข้างหน้ามันเป็นอย่างไร แล้วอาสวกขยญาณทำลายกิเลสอวิชชาไปแล้ว วิมุตติสุขมันเป็นอย่างไร พอตระสรู้ธรรมขึ้นมาสวยวิมุตติสุขแล้วจะเอาใครก่อนๆ เห็นใหม่ จะเอาใคร อาหารดาบสที่เคยไปศึกษาก็ตายเสียแล้ว คนตายแล้วก็รู้ว่าคนไหนตายแล้ว คนไหนตายไม่แล้ว เวลานั้นแจ่มแจ้งในใจ รู้แจ้งโลกนอกโลกใน

โลกนอกเห็นใหม่ การเกิดการตาย การเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ คนจะเป็นอย่างไร คนที่ทุกข์ยากมานี้เขาควรมีคุณธรรมอย่างไร เขาต้องการอุบายอย่างไรสอนเขา เขาจะได้ประโยชน์อย่างไรขึ้นมาเห็นใหม่ นี่โลกนอก

โลกในละ โลกในโลกของกิเลสใจ ในใจของตนอยากรู้ใจเขาๆ นี้ ในใจของคน คนที่มันมีกิเลสค้นหาความทะยานอยาก มันมีทฎฐิมานะอย่างไร ใครมันยอมใคร ไม่มีใครยอมใครหรือ

เห็นไหมคุณติ เราหาที่ลงใจๆ เราหาครูบาอาจารย์ที่มีคุณธรรม เขาไม่ยอมลงใคร
 หรือ กิเลสจะข่มจีกิเลสไม่ได้ เอากิเลสมาข่มจี คุณติ จิตวิทยามวลชน เวลาเขาพูดปลุกระดม
 เขาปลุกระดม เขามีเป้าหมาย เป้าหมายเห็นไหม มีการโค่นกคจี มีชนชั้น เขาพูดระดมให้คน
 มีมุมมองเดียวกัน ถ้าพูดปลุกระดมขึ้นมาให้คนมีเป้าหมาย ให้คนรวมเป็นพลังขึ้นมา นี่เขา
 ปลุกระดมๆ

แต่เวลาเราจะประพฤติปฏิบัติ เราจะเอาความจริงขึ้นมาเพื่อจะให้เขายอมรับๆ เอา
 ความยอมรับมาจากไหน ถ้ายอมรับ ถ้ามันไม่มีความจริงขึ้นมาเห็นไหม ถ้ารู้ไม่จริงมันก็
 ต้องมีกรรมวินัยมาเป็นเครื่องกรอง ถ้าเครื่องกรองเห็นไหม สมณสาธูป อย่างน้อยมันต้องมี
 สมณสาธูป สมณสาธูปอะไรพิศอะไรถูก เขามองตรงนี้ก่อน ถ้ามองตรงนี้ก่อนนะ แต่ถ้ามี
 ความคุ้นชินแล้ว คุ้นชินครูบาอาจารย์องค์นี้ ครูบาอาจารย์องค์นี้มีคุณธรรมจริง สิ่งที่มีมันเป็น
 วาระ สิ่งที่เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นๆ ความจำเป็นก็แค่ความจำเป็น

คนที่มีความรู้ความจำเป็นมีแค่ไหน พอหมดจากความจำเป็นนั้น ส่วนนั้น
 แล้วมันต้องละวางได้ นี่คนที่มีความรู้ความจำเป็น ไม่ใช่เอาความจำเป็นนั้นเป็นตัวตั้ง ถ้ามีความ
 จำเป็นมันก็ความจำเป็นตลอดไป เราก็บอกเลยมีความจำเป็นตลอดไป ทุกคนก็มีความ
 จำเป็น ฉันมีความจำเป็นอย่างนี้ ต้องอยู่อย่างนี้ตลอดไป

แล้วอยู่อย่างนี้ตลอดไปคุณติ เวลาเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา วันไหนจิตที่มันลงได้ง่าย
 มันก็ลง แล้วเคยลงได้แล้วทำไมมันไม่ลงอีก มีความจำเป็นไหมล่ะ ถ้ามันเคยลงมันเคยดึงาม
 ขึ้นมาแล้วนี่ มันดึงามขึ้นมาเพราะเหตุใดล่ะ มันดึงามขึ้นมาเพราะตอนที่มันดึงามนี้เราต้องม
 ความเพียรดีมา ถ้าคนไม่มีความเพียรความวิริยะความอุตสาหะมา จิตไม่มีทางลงได้

จิตที่มันจะลงได้ เพราะว่ามันสมควร มัชฌิมาปฏิปทามันสมควร มันพอดีของมัน เห็น
 ไหม ชั้นของขณิกะ ชั้นของอุปจาระ ชั้นของอัปปนา ชั้นของยกขึ้นวิปัสสนาเห็นไหม โสดา

ปัตติมรรค โสคาปัตติผล สกิทาคามิมรรค สกิทาคามีผล อนาคามิมรรค อนาคามีผล
 อรหัตตมรรค อรหัตตผล มันมีวิวัฒนาการของมัน มันต้องมีวิวัฒนาการของมัน

ถ้าวิวัฒนาการอย่างนี้มันเกิดมาจากไหนล่ะ ถ้ามันเกิดมาว่าเรามีความจำเป็นๆ ความ
 จำเป็นอันนั้นมันเป็นความจำเป็นสิ่งใด แต่เวลาถ้ามันลงได้ มันลงได้เพราะมันต้องมีความ
 เพียรชอบ มีความเพียรมีความถูกต้องถึงมันถึงได้ลง พอมันมาลงแล้วเราอยากได้มรรค
 ได้ผล อยากให้มีความวิวัฒนาการ อยากพัฒนามันขึ้นไป แล้วพัฒนามันขึ้นไปอย่างไรล่ะ

นักกีฬาเห็นไหม นักกีฬาถ้าเขามีกำลังของเขา เขาต้องฝึกทักษะของเขา เขามีทักษะ
 ของเขา เขามีทักษะ เขามีประสบการณ์ของเขา ประสบการณ์การแข่งขัน ประสบการณ์อัน
 นั้นสำคัญ ประสบการณ์สำคัญเพราะอะไร เพราะเวลาแข่งขัน มันก็จะแข่งขันตั้งแต่ผู้มี
 ประสบการณ์น้อยๆ มาด้วยกัน เวลาโตขึ้นมาๆ มันพัฒนาของมันขึ้นไป ถ้าประสบการณ์
 เทคนิคของเขา ประสบการณ์ของเขา เขาจึงความได้เปรียบ

นี่ก็เหมือนกัน เวลาจิตมันจะลงมันลงอย่างไร แล้วเวลามันไม่ลงมันไม่ลงเพราะ
 อะไร ถ้ามันไม่ลงเห็นไหม เขาต้องไปเพิ่มตรงนั้น ถ้ามันเพิ่มตรงนั้นแล้ว นี่ความเป็นอยู่
 ภายนอกมันของเล็กน้อยมาก เราไม่ได้เอาความเป็นอยู่อันนั้นมาเป็นการประกาศตนเห็น
 ไหม คุณใช้เวลาเราบอกว่า เราเป็นพระๆ โลกธรรม ๘ มีลาภเสื่อมลาภ มียศถาบรรดาศักดิ์ จะ
 ไปเทียมหน้าเทียมตาสังคม สังคมเขาไปไหนเขามีคนล้อมหน้าล้อมหลัง พระก็อยากให้เป็
 อย่างนั้น ใ้พระอย่างนั้นมันพระการเมือง

พระจริงๆ เขาไม่เป็นอย่างนั้นหรอก พระจริงๆ หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ครูบา
 อาจารย์ของเรา ท่านไปไหนท่านไปด้วยตัวของท่านคนเดียว เวลาหลวงปู่มั่น ไปวิเวกไม่ให้
 ใครติดสอยห้อยตามเลย จนแต่ท่านชราภาพแล้ว พอท่านชราภาพแล้วใครมาอุปัฏฐากบ้าง
 ท่านถึงยอม นี่ไง ยอมเพราะมันไปตามสรีระ คนเรามันชราคร่ำคร่าเป็นเรื่องธรรมดา

แต่เรื่องธรรมดาขึ้นมาแล้วนี่เห็นใหม่ ถึงคราวที่จะให้ใครมาอุปฐากคุณแลก็เป็น
 คราวไป นี่ของจริงมันเป็นแบบนี้ มันไม่ใช่มาเทียมหน้าเทียมตากับโลก ใ้เรื่องทีไปเทียม
 หน้าเทียมตานั่นเป็นเรื่องโลก ก็เราละมันมา แต่นี้เราอยู่ในสังคมใหม่ ในปัจจุบันนี้ พระ
 เราถ้าไม่มีหลักมีเกณฑ์ก็จะไปแข่งขันกับทางโลกเขา แล้วเราไปอยู่สังคมอย่างนั้น มันไป
 คุ่นชินเข้า ไปอยู่บ่อยครั้งเข้า ก็เลยเห็นว่าสิ่งนั้นเป็นความดีขึ้นมาซะ

แล้วใ้เรื่องที่ว่าอัศจรรย์ขาดแคลน เรื่องนี้เป็นเรื่องที่น่าอายเลยนะ ใ้พระกรรมฐาน
 เรานี้ ใ้พระที่มีบริวาร ๘ มันเลยเป็นพระที่น่าอาย เป็นพระที่ไม่มีศักดิ์ศรีไปเลย แล้วเราก็
 ทนไม่ได้ อ้อ ถ้าฉันไม่มีศักดิ์ศรีใหม่ เดียวฉันสั่งมาเลย บริวารที่ไหน ไปไหนต้องมี
 บริวาร ๒ ชุด ชุดหนึ่งเอาไว้ใช้ ชุดหนึ่งเอาไว้ให้ศักดิ์ศรี อวดเขาไป เขามีบาตรใบเดียว ฉันมี
 ๒ ใบ เขามีผ้า ๓ ผืน ฉันมี ๖ มีบริวารชุดหนึ่ง ยังมีอีกชุดหนึ่งเอาไว้เพื่อศักดิ์ศรี

ถ้าเราไปอยู่สังคมอย่างนั้น ถ้ากิเลสของเรามันฟูขึ้นมา มันจะไปเทียมหน้าเทียมตา
 กับเขา อันนั้นเป็นเรื่องโลก พระการเมือง เวลาเป็นการเมืองอยากได้ฐานันดรศักดิ์ ก็ว่าฉันมี
 คุณงามความดี ความดีในพุทธศาสนาก็ความดีของสมณสาธูป ความดีของคุณธรรมก็
 อยากจะสร้างมีคุณธรรมขึ้นมา ถ้ามีคุณธรรมขึ้นมาเวลาไปอยู่กับสังคมโลก สังคมโลกเขา
 ต้องมีวัตถุไว้คอยเชิดชูสถานะะ ก็อยากมีกับเขาอีก

มันกลับกันนะ กลับหัวกลับหาง เวลาจะภาวนามันต้องมักน้อยสันโดษ มักน้อย
 สันโดษเห็นใหม่ ไม่ใช่จิตวิทยามवलชน เวลาชูแห่ขึ้นมาให้กิเลสมันฟูขึ้นมา มันต้องมี
 สติปัญญายับยั้งมัน กดขี่มันเห็นใหม่ ให้มันสงบเป็นสมาธิขึ้นมา เวลามันมีสมาธิขึ้นมาแล้ว
 ถ้ามีสติปัญญาจะยกขึ้นวิปัสสนามันเกิดมรรค อุตตตตสมบัติ สมบัติของพระ

เวลาอยากมีคนนับหน้าถือตา ก็บอกว่าฉันมีคุณธรรม ฉันมีศีล สมาธิ ปัญญาในหัวใจ
 แต่เวลาออกไปมवलชนก็อยากจะมีสถานะทางโลก แล้วมันจะทำอย่างไรเนี่ย นี่พระ
 การเมืองเห็นใหม่ พระการเมืองเวลาอยู่ในสถานะของพระก็ว่าตัวเองมีคุณธรรม ให้คน

ใหม่เพื่อรักษาสุขภาพกาย ตอนนี้อยู่สภาพที่เสียหาย สุขภาพของคนเสียหายเพราะกินมาก โรคอ้วนตอนนี้เป็นปัญหาของโลก แต่ก่อนเราก็กินเราขาดแคลน เด็กเป็นเด็กขาดสารอาหาร เด็กท้องป่อง เมื่อก่อนเด็กขาดสารอาหาร ตอนนี้อย่างนี้เขาก็พยายามจะหาโภชนาการเพื่อให้สุขภาพของคนแข็งแรง

ฉะนั้นโภชนาการขึ้นมาด้วยความโลภ มันก็เสพจนอ้วนท้วน จนอ้วนเกินไปเป็นโรคอ้วน นี่มันเห็นใหม่ สิ่งที่เราจะไปปรนเปรออีกเลสาๆ มันเป็นไปได้หรือก แต่ถ้าเรามีคุณธรรมในหัวใจ สิ่งที่ว่าเรากินก็กินเพื่ออยู่ กินเพื่ออยู่เท่านั้น แล้วกินเพื่ออยู่เห็นใหม่ แล้วเราจะมีความสุขอย่างไร

ฉะนั้น สิ่งที่ครูบาอาจารย์เราไม่ใช่ท่านไม่มีนะ หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น คนที่เขาเคารพนบนอบเป็นศฤกษณ์ประจำจังหวัดทุกจังหวัด เขามีแต่คนมั่งมีศรีสุขทั้งนั้น เขามั่งมีศรีสุขทางโลกแต่หัวใจเขาว่าแห้ว เขาอยากมีที่พึ่ง เขาก็มายกตัวของเขามาเป็นลูกศิษย์ของหลวงปู่เสาร์หลวงปู่มั่น แล้วคนที่เขายอมลงตัวเป็นลูกศิษย์ลูกหาด้วยความเคารพบูชา สิ่งใดที่อาจารย์ของเขาอึดคักขาดแคลน เขาจะหามาถวายอาจารย์เขาได้ใหม่ ยิ่งกว่าได้อีก

แต่ทำไมครูบาอาจารย์ของเขาไม่ต้องการสิ่งนั้นล่ะ ครูบาอาจารย์ของเขา กลับต้องการให้เขามีสติ พยายามให้เขาฝึกหัดภาวนาขึ้นมา เพื่อต้องการให้หัวใจของเขาได้มีที่พักที่พึ่งพิง อาจารย์ของเขาไม่ปรารถนาทรัพย์สมบัติที่ของเขาเอามาถวายเลย อาจารย์ของเขาต้องการหัวใจของเขาที่มีสติที่ฝึกหัดภาวนาให้เขามีวิหารธรรมขึ้นมาในใจของเขา ครูบาอาจารย์ของเขาที่มีปัญญาสูงกว่าจะคิด จะเชิดชู จะพยายามแก้ไขให้หัวใจของเขามีคุณธรรม

นี่มันเป็นมุมมองที่แตกต่างกัน เวลาเรามองที่แตกต่างกัน ลูกศิษย์ลูกหา ก็อยากจะให้ครูบาอาจารย์ตัวเองมีความสุข ตัวครูบาอาจารย์ของเรามีปัจจัยเครื่องอาศัยที่สมบูรณ์ ไอ้ครูบาอาจารย์ก็อยากให้ลูกศิษย์ที่ว่ามันสมบูรณ์ๆ ในทางโลกให้มันมีคุณธรรมในหัวใจของมัน ฝึกหัดหัวใจของมันขึ้นมา

ถ้ารู้จริงกับรู้ไม่จริงมันต่างกันอย่างไร ไอ้รู้ไม่จริงก็อยากจะเชิดชูคุณแลครูบาอาจารย์ของเรา ไอ้ครูบาอาจารย์ของเราก็อยากให้ลูกศิษย์ลูกหามันมีที่พึ่งในหัวใจ ถ้ามันมีที่พึ่งในหัวใจขึ้นมาเห็นใหม่ มันมีมุมแตกต่างกันเพราะรู้จริงกับรู้ไม่จริงไง ถ้ารู้จริงขึ้นมามันก็จบ รู้จริง เห็นจริง มันเป็นความจริง ความจริงเป็นสิ่งที่ไม่ตาย คงที่ตายตัว จิตนี้เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ แล้วจิตที่มันมีคุณภาพของมัน จิตที่มันมีคุณธรรมของมัน ธรรมชาติอันนี้ที่มันไม่เกิดอีกแล้วมันไม่เกิดอย่างไร มันมีวิหารธรรม

คนรณะ เราไม่รู้ต้นสายปลายเหตุ เหมือนคนหนีไฟ เวลาไฟไหม้บ้านทุกคนตื่นตกใจวิ่งออกจากบ้านไป แล้วไม่รู้ไปไหน คีนี่ไม่มีที่พักอาศัย เวลาคนตายจิตออกจากร่างไปมันเป็นแบบนี้แหละ แต่คนที่เขาอิมเต็มของเขา เห็นใหม่ เขาไม่มีการไปและไม่มีการมาในใจของเขา เขาวิตกกังวลอะไร มันไม่มีอะไรใหม่ ไฟก็ไม่ได้ใหม่ ไม่มีอะไรทั้งสิ้น แล้วไม่ต้องไปแล้วไม่ต้องมา มันอยู่ของมันอยู่อย่างนั้น นี่คนที่มีคุณธรรม

ไอ้ของเราที่จิตใจที่มันไม่มี มันเร่าร้อนขนาดไหน เวลาไฟไหม้บ้าน วิ่งออกจากบ้านมาเพราะไฟมันไหม้ อยู่ก็ตาย ออกจากเรือนมาก็ไม่มีที่ซุกหัว เสื้อผ้าก็ไม่มี มันเผาหมดเลย มันไม่มีอะไรเลย ออกมาก็มีแต่บ่าปกับบุญไปกับเรา นี่จิตที่เวียนว่ายตายเกิดใจ

ฉะนั้นสิ่งที่คนทำ คนทำอย่างนี้ เราพยายามฝึกฝนเราขึ้นมา เราปฏิบัติขึ้นมา เพราะยังมีโอกาสนะ ยังนั่งได้ ยังมีลมหายใจเข้าและลมหายใจออก ยังมีสติสัมปชัญญะ เราทำให้ดีขึ้นมา ถ้ากล่าวหาญให้กล่าวหาญในธรรมวินัย เพราะเราเป็นพุทธศาสนา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าฝากศาสนาไว้กับบริษัท ๔ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา อุบาสก อุบาสิกาเนี่ยเขาก็ศึกษาศาสนาเหมือนกัน เขาก็รู้ธรรมวินัยเหมือนกัน เขาก็ฟังเสียงเราอยู่ เพราะเขาหาความจริง เขาอยากหาครูบาอาจารย์ที่ไว้นือเชื่อใจได้ ถ้ามีครูบาอาจารย์ที่ไว้นือเชื่อใจได้เขาจะฝากชีวิตของเขาไว้กับครูบาอาจารย์อย่างนั้น

ฉะนั้นเราเป็นพระ เราพยายามประพฤติปฏิบัติ เราพยายามต้องศึกษาใจของเรา ให้เราเชื่อมั่นในใจของเรา ถ้าเราเชื่อมั่นในใจของเรา เราเห็นจริงในใจของเรา เรา รู้จริงขึ้นมา เราทำสิ่งใดเขาเชื่อมั่นเรา เขาฝากชีวิตกับเราได้ แต่เราเองเรายังโลเล เราเองเราหิบบ้างสิ่งใดเรายังสงสัย เรายังไม่แน่ใจ ถ้าเราเองไม่แน่ใจแล้วจะให้ใครเขาแน่ใจกับเราได้ละ เราต้องแน่ใจในตัวเราก่อนนะ เราพยายามทำใจของเราให้มั่นคงนะ ถ้าทำใจของเราให้มั่นคงขึ้นมา เราจะเป็นผู้รู้จริง เอวัง